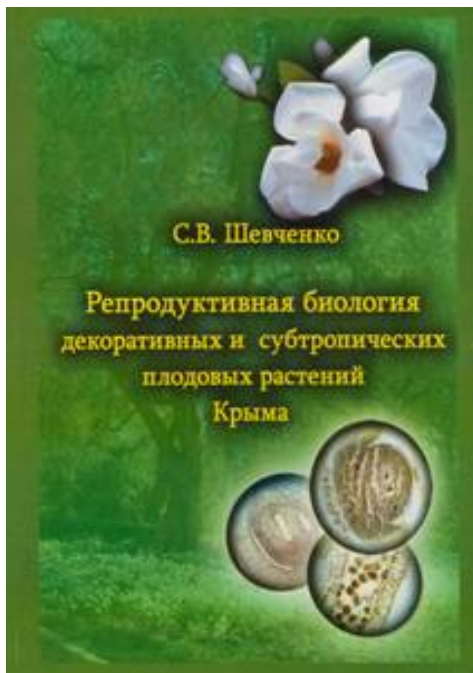

Шевченко С.В. Репродуктивная биология декоративных и субтропических плодовых растений Крыма. – К.: Аграрна наука, 2009.– 336 с.

Це монографія, на яку вже давно чекала ботанічна громадськість, оскільки праць з ембріології рослин в Україні дуже мало. Адже в монографії відомого українського вченого-ембріолога, головного наукового співробітника відділу фізіології та репродуктивної біології рослин Нікітського ботанічного саду – Національного наукового центру, доктора біологічних наук Світлани Василівни Шевченко викладено результати багаторічних (з 1975 р.) порівняльних досліджень процесів формування генеративних структур, запилення, запліднення і утворення насіння у плодівих та високо декоративних рослин-інтродуцентів Криму. Заслуговує на увагу обґрунтований вибір об'єктів дослідження, це представники семи родин відділу Покритонасінні (Magnoliophyta), які знаходяться на різних рівнях філогенетичної системи: Magnoliaceae (*Magnolia kobus* var. *borealis* Sarg.), Annonaceae (*Asimina triloba*

(L.) Dunal.), Ranunculaceae (*Clematis* sp.), Rhamnaceae (*Zizyphus jujuba* Mill.), Nyssaceae (*Camptotheca acuminata* Decne), Davidiaceae (*Davidia involucrata* Baill.) и Oleaceae (*Olea europaea* L.). Викладенню результатів передують розділ, в якому дана коротка ботанічна характеристика досліджених видів рослин.

Для досліджень автора рецензованої книги характерна широта охоплення різних представників та глибина проникнення в сутність ембріологічних процесів. Так, наприклад, для отримання повноцінних результатів дослідження особливостей репродуктивної біології та для виділення перспективних сортів і форм роду *Clematis*, були взяті різноманітні види, сорти та гібридні форми, а саме – *Clematis integrifolia* L., *C. vitalba* L., *C. heracleifolia* DC. var. *davidiana* (Verlot) Hemsl., *C. lanuginosa* f. *candida*, *C. durandii* Ktze. (великоквітковий кущовий сорт гібридного походження від схрещування *C. integrifolia* L. і *C. jackmanii*), *C. jackmanii* 'Нежданний' (гібрид № 52 від вільного запилення міжвидового гібриду *C. jackmanii* з Англії). Характеризуючи чоловічі і жіночі генеративні структури, автор ґрунтується на критеріях філогенетичної оцінки особливостей насінневого зачатка, відмічає що для всіх досліджених рослин характерні риси і примітивності, і еволюційної просунутості, але в різній мірі. Дані автора свідчать про гетерохронність еволюційних процесів елементів насінневого зачатка, наявність гетеробатмії у вивчених видів рослин та про високу адаптивну можливість генеративних структур. У праці описані специфічні для кожного дослідженого виду пристосування при проходженні у них процесів запилення і запліднення, які підвищують біологічну пластичність і надійність систем відтворення і різні способи їх прояву, що, як робить висновок автор, без сумніву має адаптивне значення та є результатом прогресивної еволюції. Виходячи з особливостей ендоспермо- та ембріогенезу, автором встановлено, що серед вивчених видів найпримітивнішим є велике насіння у *Magnolia kobus* і *Asimina triloba* з дрібним зародком, румінованим ендоспермом і арилусами. Останній є анцестральною ознакою насіння родин, що розташовані в базальній частині системи. При ембріологічній характеристиці видів зроблено висновок, що серед них прослідковується тенденція до збільшення кількості

просунутих ознак репродуктивної сфери по мірі їх віддалення від основи філогенетичної системи. Треба відзначити, що на основі проведеного порівняльного аналізу ембріологічних особливостей представників різних родин автором підтверджено правильність виділення самостійного порядку Annonales.

Рецензована книга без сумніву є цінним посібником з ембріології та загальної біології і буде інтенсивно використовуватися як науковцями-біологами, так і, що особливо важливо, студентами біологічних спеціальностей університетів.

М.Ф.Бойко